

ש"י עגנון

שמואל יוסף עגנון (צ'צ'קס) נולד בשנת 1888 בבוצ'אין' (גליציה המזרחית) ונפטר בירושלים בשנת 1970.

עגנון היה רב-אומן בספרות העברית החדשה. בשנת 1908 עלה לארץ ובשנת 1913 ירד לגרמניה שם נשא לאישה את אסתר לבית מרכס (1920).

בשנת 1924 חזר לארץ וחי בה עד מותו. עגנון זכה פעמיים בפרס ביאליק, פעמיים בפרס ישראל ובשנת 1966 זכה לפרס נובל לספרות.

במסעותיו ספג נופים חברתיים שונים שאותם צייר בספריו:

גליציה - ב'הכנסת כלה', 'אגדות פולין', 'עיר ומלוואה', 'אורח נטה ללון'

גרמניה - 'פרנהיים', 'עד הנה', 'בין שתי ערים'

יפו - 'שבועת אמונים', 'תמול שלשום', 'גבעת החול'

ירושלים - תהילה, אבי השור, תמול שלשום, עידו ועינם, שירה

ייחודו הסגנוני מושפע מן הספיגה התרבותית העשירה שלו. מילדותו שקד על מקורות היהדות, על ספרות ההשכלה והתחיה וכן על הספרות הכללית בתרגום. מגיל 13 כבר קרא גרמנית שנעשתה ללשונו התרבותית האירופית העיקרית. תרבות עיר הולדתו והווייתה הדתית הטביעו בו חותם עמוק. הוא הושפע מסופרי העלייה השנייה כמו ש. בן ציון (אביו של נחום גוטמן הצייר), מיוסף חיים ברנר. הוא היה מקורב למרטין בובר, לביאליק. הוא הושפע מבלזק, פלובר, קלר, דוסטויבסקי, שעיצבו את אופיו הספרותי.

בהיותו בן 9 הוא כתב את שיריו הראשונים. את סיפורו הראשון כתב בשנת 1905, בהיותו בן 17, שנכתב ביידיש. בסיפוריו הראשונים ביידיש ובעברית יש עדיין השפעה של סיפורי חסידים. סיפורו 'עגונות', שפירסם בארץ בה'עומר' בשנת 1908, דחף אותו לשנות את שם משפחתו מצ'צ'קס לעגנון. כדרכו, זהו סיפור אהבה מיסתורי המסתמך על מקורות עבריים. בסיפוריו הראשונים בארץ הגיבורים היו טיפוסים של חלוצי העלייה השנייה, שהם תלושים ממולדתם ואהבתם מתנפצת על רקע החיים בארץ. הסיגנון הוא עדיין סנטימנטלי ואין בה את האירוניה העגנונית הטיפוסית.

סיפוריו של עגנון תורגמו לכל לשונות אירופה וסיפוריו מצויים בגרמנית, אנגלית, צרפתית איטלקית, יידיש, ספרדית, שוודית, טורקית, הולנדית, דנית, נורווגית, פינית והונגרית. הכנסת כלה וכמה מסיפוריו הומחזו והועלו על הבמה. מערכת היחסים שבינו לבין אסתרליין אשתו הועלתה כמחזה בתיאטרון החאן.

הסיפורים והרומנים של עגנון, כמו גם אצל ביאליק, הם סמוכים על מקורות התרבות היהודית ולכל סמל יש משמעות הרומזת על מעגל תרבותי רב-משמעי. הרמזים הללו יוצרים לעיתים טקסט סמוי לטקסט הגלוי ויחס גומלין בין הטקסט הגלוי לטקסט הסמוי. תיאורים שלא מתיישבים עם ההיגיון נעשים ברורים יותר. חמשת הרומנים שלו כל אחד הוא סוג ספרותי בפני עצמו, למרות שהסיגנון משותף לכולם.

הכנסת כלה (1920-1931) הוא לא רומן אפיזודי אלא רומן בנוי היטב. זהו סיפור מסעות של ר' יודיל חסיד הנודד על פני גליציה כדי לאסוף כספים ל'הכנסת כלה' של בנותיו שהגיעו לפירקן. הרצאת הדברים מופסקת בשתי וערב של סיפורים, המושמעים מפי מספרים שונים בשעת סעודות מצווה שר' יודיל מזומן אליהן. בניגוד לסיפור האירופי שהוא מלא תנועה של הגיבור, כאן הוא ממלא תפקיד פאסיווי, דון קישוטי, שחי על ניסים.

סיפור פשוט, הגיבור הוא הירשל. הרומן כתוב במסורת הסיפור הפסיכולוגי-אירופי הראיאליסטי. סיפור לבטים של הירשל הנקלע בין נערה אהובה בשם בלומה נאכט (פרח לילה) לבין תביעותיה של המשפחה היהודית לשאת אישה לפי אמות המידה של הבית היהודי. עגנון מראה שריפו פסיכיאטרי כמוהו כאבדן נשמתו היתרה של גיבור הסיפור. הסיום אצל עגנון הוא שונה מהרומן האירופי ההפי-אנדי. אצלו הסיום הוא נוגה.

אורח נטה ללון הוא התרומה החשובה ביותר של עגנון לרומן האירופי. מעשה בסופר החוזר לעיירת מולדתו כדי לחזור לערכי הילדות והיהדות. המספר ניפגש עם בני העיירה. הוא מנסה להחזיר אותם לערכים הישנים, אבל הם ירדו מנכסיהם ואיבדו את משפחותיהם במלחמת העולם הראשונה וליבם אינו פתוח לקבל את מה שפעם היה. המספר מגיע לארץ ישראל כשהוא משאיר אחריו הרבה מתים ומעט תקווה ועיירה שוקעת. למעשה, עגנון מנבא ברומן הזה את השואה העתידה לבוא על יהודי אירופה. כדרכו של עגנון ברומן משולבים הרבה סמלים (המפתח, האדרת, הנעליים, הריח ועוד).

תמול שלשום נכתב משנות ה-30 ונמשך עד שנת 1945, שבו פורסם בשלמותו לראשונה. הספר דומה מאוד לרומנים מתקופת העלייה השנייה. בדומה לברנר ולראובני, הוא לא בא להלל את התקופה אלא להציג את הצלחותיה וכשלונותיה. הרומן הוא כרוניקה על הווי החיים ביפו ובירושלים. הוא מעמיד את היישוב הישן הירושלמי מול החלוצים ביפו, שירדו מן הארץ ונטשו את העבודה החלוצית.

במישור אחר, זהו רומן פסיכולוגי על יצחק קומר, אנטי גיבור, תלוש ופאסיווי המנסה להגשים את יעודיה של העלייה השנייה ונכשל, משום שאלה כבדים מנשוא על כתפיו. ה'אני האחר' של יצחק קומר הוא הכלב 'בלק', הכלב משתגע וקם על יוצרו יצחק קומר. באמצעות הכלב ניסה עגנון לגלות ביצחק קומר את הצד האחר, היצרי, הכופר והמטורף של הקרבן התמים, בן העלייה השנייה שלא הצליח לעמוד במתח הרגשי והחברתי של ההגירה ושינוי ערכים. זהו בעצם רומן על יצחק, בן דורנו, הנעקד מחדש בירושלים, כדי לגאול את ההווה החדשה. עגנון הצליח למזג ביצירה הזאת גם אפוס, עלייה פסיכולוגית ותשתית מיתולוגית, כשהוא מערבב גורמים ריאליסטיים וסוריאליסטים.

שירה - הרומן החל להתגבש בשנות ה-40. הוא עשוי שכבות שכבות. זאת כרוניקה על ארץ ישראל המנדטורית. עגנון מציג את הכוחות החברתיים השונים בארץ-ישראל בשנות ה-20 וה-40 - פרופיסורים אנשי ברית שלום לצד אנשי לח"י, נטורי קרתא לצד חברי קיבוצים וכן העדות השונות (בעיקר היידיים). אהדתו של המספר נתונה לארץ ישראל העובדת. במרכז העלילה הפסיכולוגית עומד מנפרד קרבסט, חוקר עתיקות ביזנטיון ובעל נאמן, שהגיע למבוי סתום. בדומה לר' יודיל חסיד ב'הכנסת כלה', בדומה להירשל ב'סיפור פשוט', בדומה ליצחק קומר ב'תמול שלשום', זהו גיבור פאסיווי הנדחף על-ידי יצריו שאינו יכול להשתלט עליהם. הוא בוגד באשתו עם האחות שירה ומנסה בדרך זאת לברוח מן השיגרה הבורגנית והאקדימית אל החוויה של הנאות החיים. עגנון יצר ב'שירה' מיתוס של אינטלקטואל המיטלטל בין הזוטות של העולם האקדימי לבין הרוח הגדולה של יצר ויצירה, ובדומה לגיבורים אחרים של עגנון הוא גם נכנע לבסוף.

כל הרומנים מסוגגנים למדי. הנימה שלהם היא אירונית, שלעיתים היא נעשית מגוחכת וגרוטסקית. בצד כל הסיפורים הללו יש גם טקסט סמוי ששרשיו במקורות.

הסיפורים הקצרים והנובלות יצירתו הסיפורית של עגנון עשירה מאוד ומגוונת. לצד סיפורי אהבה פסיכולוגיים בנוסח הריאליזם האירופי (גבעת החול, בדמי ימיה (1923), הרופא וגרושתו, (1949) אנחנו מוצאים אגדות על קדושים ומעשיהם. סיפורים אחרים נקראים כסטירה חברתית. עגנון נותן לבוש אומנותי לסיפורי עם, לבלדות, סיפורי משפחה, כרוניקה היסטורית ודמויות היסטוריות ואפילו סיפורי ילדים (מעשה העז, ציפורי).

המבקרים כתבו על עגנון - דבר והיפוכו. אחד מצא בו התפקדות מהדת (קורצווייל), אחד מצא קירבה גדולה לדת (משולם טוכנר). מה שבטוח שזאת יצירה שיש בה הכול ככול וכול והתייחסות רב-משמעית לענייני יהדות.

'בדמי ימיה' של עגנון

ב"דמי ימיה" של עגנון הוא אחד מסיפורי האהבה בקובץ סיפורי אהבה "על כפות המנעול".

הסיפור כתוב בשפה תנ"כית, כספר זכרונות של תרצה על מות אימה לאה, שמתה בהיותה כבת 31.

למותה של האם היו שתי סיבות:

1. לב חולה
2. לב חצוי או שבור על אהבה שלא התממשה.

בנעוריה אהבה לאה את עקביה מזל, מורה מוינה ונשאר לגור וללמד בעיירה הפולנית הנידחת שבה התגוררה לאה.

הוריה של לאה לא רצו לתת את בתם החולנית לסטודנט עני עקביה מזל והשיאוה לסוחר קטניות בשם מינץ.

עקביה מזל נאלץ להיפרד מאהובת נפשו ומבית מארחיו ועובר לגור מחוץ לעיר ומוצא נחמה חלקית בעבודת ההוראה עם נוער יהודי. את לאה הוא אינו שוכח ונפשו קשורה בנפשה ולכן נשאר רווק עד גיל 40.

לאה היא בת צייתנית להוריה. היא לא מורדת בהוריה ונישאת למינץ על אף אהבתה לעקביה מזל. היא נשארת אישה נאמנה לבעלה מינץ, מסורה לסוחר הקטניות, אך מוסיפה לחלום כל ימיה למורה לעברית עקביה מזל.

את גופה היא נותנת למינץ, אך נפשה נכספת לעקביה. בתיבה מיוחדת היא שומרת על שיריו ועל כתביו של עקביה מזל ואת המפתח של התיבה היא תולה על צווארה.

לפני מותה היא פותחת את התיבה ויום שלם היא מתייחדת עם הכתבים היקרים לליבה וקוראת כל שורה. בכתבים צפונה נשמתו של אהובה. בערב היא שורפת את הכתבים ונפרדת מכל היקר לה בעולם. במשך שעות היא שואפת את עשן הכתבים השרופים אל ריאותיה עד שעשן הכתבים, שבהם צפונה נשמתו של אהובה, ונשמתה שלה מתמזגים ועולים יחד למרום.

תרצה היא בתה היחידה של לאה והיא כותבת בזכרונותיה על האווירה העצובה השולטת בביתם.

קטע א

מינץ סוחר הקטניות, המבלה את לילותיו בהנהלת חשבונות של סחר הקטניות, אוהב מאוד את אשתו לאה, למרות שהוא יודע שהיא ממשיכה לאהוב את עקביה מזל. לאחר מותה הוא הולך לביתו של עקביה מזל ומבקש מהמשורר שיכתוב את כתובת ההקדשה על קברה של לאה.

קטע ב

לאה ממעטת לדבר ואת יגונה היא כובשת בתוך ליבה. היא שוכבת על ערש דווי ליד החלון ומביטה החוצה. החלון והמבט דרכו מציין את הציפייה למישהו או למשהו.

אם סיסרא בעד האשנב

מדוע בושש רכבו לבוא

מדוע אחרו פעמי מרכבותיו... [שופטים ה, 28]

כשנה לאחר מותה של האם האם לאה נשלחת תרצה בת השש-עשרה לבלות חופשת קיץ אצל חברתה של אימה מינטשי גוטליב. מינטשי נותנת לתרצה את העתק זכרונותיו של עקביה מזל על אימה. וכך לומדת הבת תרצה על סיפור האהבה המופלא של עקביה מזל לאימה שבע-עשרה שנה קודם.

היא נשלחת ללמוד בסמינר למורות, שם מלמד עקביה מזל. הוא כבר כבן 40 והיא בת 16. בגלל אהבתה של אימה לעקביה מזל היא מעריצה אותו וחשה דחף עצום להתקרב אליו. בהדרגה היא גם מתאהבת במי שהיה אהוב ליבה של אימה.

קטע ג

שני גורמים מחזקים את אהבתה של תרצה בעקביה מזל:

1. הרצון לתקן את העוול שנעשה לעקביה מזל בגלל נימוקים כספיים.
2. הרצון להגשים את אהבתה של אימה. היא ממשיכה את חיי הנפש של אימה ומביאה אותה לידי השלמה.

השדכן גוטסקינד מבקר בבית אביה ומציע שידוך טוב לתרצה עם בחור עשיר ומשכיל בשם לנדא - בעל אדמות.

הסיטואציה של לאה חוזרת גם אצל בתה תרצה - שידוך טוב על רקע כספי. בניגוד לאימה, היא מסרבת להצעת השידוך.

מינץ מוכיח את אישיותו החיובית - ואולי לומד מן הניסיון המר - ונמנע מלחזור על השגיאה שעשו הוריה של לאה ואינו מכריח את בתו תרצה להינשא ללנדא.

מינץ הוא בעל נשמה. עקביה מזל לקח ממנו את אהבת אשתו לאה. עכשיו הוא לוקח ממנו גם את אהבת בתו האהובה. הלקיחה הראשונה הייתה נפשית בלבד. הלקיחה השנייה היא נפשית וגם גופנית.

תרצה היא המחזרת אחרי מזל עקביה בלהיטות רבה וכמעט כופה את עצמה עליו ואת רצונה להינשא לו, למרות פער הגילים ביניהם 17:40.

קטע ד

תרצה ומזל עקביה נישאים. הסיפור ב'דמי ימיה' אינו סיפור עם סוף שמח, זהו סיפור טראגי, נוגה ועצוב על כשלון אהבתם של כל גיבוריו הראשיים:

לאה ועקביה מזל

לאה ומינץ

תרצה ומזל עקביה

הם לא זוכים לאושר. אפילו הנישואים של תרצה ועקביה מזל לא מביאים תיקון לנפשה ותרצה בעצם מתה באופן נפשי.

קטע ו

המבנה:

העלילה אינה מתפתחת לפי סדר כרונולוגי. אהבת לאה ועקביה מתחילה שבע עשרה שנה לפני תחילת הסיפור. הסיפור פותח בימיה האחרונים של לאה. הוא כל הזמן שזור בפרקי זכרונות. פלש בק.

הסיפור כתוב מנקודת ראות של תרצה בלבד.

מותה של האם לאה כשתרצה בתה בת שש עשרה.

אהבת לאה ועקביה מזל התרחשה שבע עשרה שנה קודם.

קורות תרצה בשנות התבגרותה, לימודיה והתאהבות במזל עקביה.

נישואיה של תרצה למזל עקביה

כישלון הנישואים

מדרש שמות

לאה - ליאות מלהשיג את חפצה.

עקביה - רומז ליעקב, איש תם יושב אוהלים שגם הוא הוכשל על ידי אביה של רחל.

מזל - רומזל מזלו העקום של עקביה ומזלה העקום של לאה.

מינץ - פירושו מטבע.

לנדא - בעל קרקעות

גוטסקינד השדכן - בן אלוהים הקובע גורלות בששידוכים.

קטע ה

עמ' מב.

התקופה

דור המעבר מתקופת ההשכלה לתקופת התחייה בסוף המאה התשע עשרה. השפה אז הייתה שפה מקראית.

עקביה מזל הוא בן למשפחה מתבוללת החוזר ליהדותו. הסיפור מבטא את המאבק בין ההשכלה למסורת היהודית ולשילוב ביניהם.

תהילה

א. העלילה והדמות

עלילת חייה של תהילה מתרחשת בין שני מישורים שונים, הן מבחינת המקום (בגולה ובירושלים) והן מבחינת הזמן (בעבר, בשנים 1830-1840, ובהווה - בשנים 1920-1930).

מעגל חייה של תהילה בעבר הוא סיפור עלילה פנימי בתוך המסגרת החיצונית הרחבה של סיפור הדמות. מה שאומרת ועושה תהילה בהווה הוא תוצאה ישירה של מה שהיה בעבר. את חייה בהווה

אנו אנו מכירים על-ידי המספר עצמו, שהוא אחד מגיבורי הסיפור. חייה של תהילה בעבר, בילדותה ובבגרותה, הם בבחינת מיסתורין, התעלומה נחשפת טיפין טיפין, עד שתהילה חושפת אותה בשלמות. סיפור העלילה של תהילה הוא חלק מתוך סיפור הדמות של הסופר, סיפור בתוך סיפור. על חייה של תהילה בהווה הוא מספר **כעד ראייה** ועל חייה בעבר הוא מספר **כעד שמיעה**. מבנה מיוחד זה מגביר את המתח ואת הסקקרנות אצל הקורא.

ההתרחשויות בהווה הן על רקע הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים. הסופר מספר כי לאחר שובו לארץ, הלך לבקר את אחד מחכמי ירושלים, שביתו היה סמוך לכותל המערבי. בחיפושיו אחר ביתו של החכם, נפגש במקרה בזקנה אחת, אשר הוליכה אותו לביתו של אותו חכם, וכך הכיר המספר את תהילה. אותה זקנה החזיקה בידה פח מים בידה וכשביקש המספר לעזור לה ולקחת מידה את פח המים, היא מסרבת ואומרת: 'לא טורח הוא, אלא זכות הוא, שנתן הקב"ה כוח לבריותיו להביא צרכיהם בידיהם'. התורה משולים במקורות למים. מה שברור לנו שתהילה היא אוהבת מצוות. עגנון מוסיף ומתאר באופן גלוי את תהילה:

זקנה אחת הייתה בירושלים, זקנה נאה שכמותה לא ראיתם מימכם. צדקת הייתה וחכמה הייתה וחיננית הייתה וענוותנית הייתה. אור עיניה חסד ורחמים וקמטי פניה ברכה ושלום. אילמלא שאין הנשים יכולות להידמות למלאכים, הייתי מדמה אותה, למלאך אלוקים. ועוד זאת הייתה בה, זריזות של עלמות. אלמלא בגדי זקונה שעליה, לא ניכר בה שמץ זיקנות.

למעשה, הסיפור מתחיל מהסוף, מהסיכום של הדמות של תהילה אשר נצטיירה בנפשו של הסופר, לאחר שהכירה וידע את תולדות חייה. למעשה, כל הסיפור הוא פירוש לקביעה של המספר בתחילת הסיפור. זהו מספר יודע כול. בהמשך הוא משתמש בטכניקה שהגיבורה היא מאפיינת את עצמה על-ידי דבריה והתנהגותה. והסיפור כולו בא להצדיק את התיאור של עגנון את תהילה. תכונותיה הגופניות של תהילה מאפיינות את פנימיותה ומקרינות את סגולותיה הנפשיות.

יש בה הרמוניה של הפכים וניגודים: היא זקנה מבחינת הגיל, אבל תנועותיה והילוכה הם של עלמה צעירה. היא צדקת וחכמה, חיננית וענוותנית, יצור אנושי הדומה יותר למלאך. יופיה העילאי מתגלה באור עיניה ובקמטי פניה. באותם ימים רחבת הכותל הייתה צרה מאוד ובקושי יכול היה לעבור בו חמור. ערב ראש חודש אחד, הלך המספר אצל הכותל המערבי, ושעה שעמד שם ראה אישה זקנה שהביאה שרפרף וביקשה לשבת עליו, קפץ השוטר הבריטי, בעט בשרפרף והאישה הזקנה נפלה לארץ... ראו המתפללים ושתקו מרוב פחד. באה תהילה ונעצה את מבטה בשוטר. השוטר השפיל את מבטו והחזיר לזקנה את השרפרף. המספר אומר לה:

'זקנתי, נתת עינך באותו רשע וביטלת את מזימותי הרעות. ענתה (תהילה) ואמרה לי, אל תאמר כן, גוי טוב הוא (נאמר: הטוב שבגויים דינו לגיהנום), שראה בצערי והחזיר לאותה עניה את שרפרפה'.

תהילה מגינה אפילו על השוטר הרשע הזה. לה אין טענות כלפי אף אדם. תמיד היא שבעת רצון. היא מודה לאלוהים על הקור ועל הגשמים בחורף הירושלמי. אוהבת היא את ירושלים והיא מזדהה איתה. תהילה בעצם מסמלת את העיר ירושלים. גם ירושלים וגם היא ניחנו ביופי. כדי להבליט את אישיותה הוא מציג דמות מקבילה של זקנה אחרת, המוקפת בלכלוך ועזובה, מדרגות שבורות ודלת עקומה. היא אישה כעושה. היא מלאת טרונות, תלונות ותרעומת קטרוג ואנחה.

תהילה לעומת זאת היא דמות שמתגעגעים אליה, דמות אגדית ובכל זאת מציאותית, שיש בה הרמוניה, גדלות נפש, יופי ושלמות.

תהילה היא במידה רבה איוב מסוג נשי - קורים לה אסונות נוראים בחייה. ילדיה מתים בכל מיני אסונות בזה אחר זה. היא מצדיקה את הדין ואומרת: 'ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך'. היא רוצה לבוא לעולם הבא כשהיא זכה וטהורה על ידי צדקות ומעשים טובים. הצרות רק חישלו את אמונתה. את כל חייה מקיפה הילה של זוהר וטוהר, הילת מיסתורין. דיבוריה הם דיבורי קדושה וגם לפני מותה היא נוהגת כקדושה. חדרה נראה כבית תפילה, וגם לאחר המוות הייתה 'הייתה מנוחת השקט בחדר, כבחדר תפילה אחר התפילה'. תהילה משלבת בדמותה את העולם הזה עם העולם הבא ובנפש חפצה היא הולכת לעולם האחר, שהוא המשכו של העולם הזה: 'אילו ידעתי שמחר יבוא המשיח, הייתי שמחה להתגורר עוד יום בעולם הזה. אבל כשאני מוסיפה ימים ומשיח-צדקנו שווה ואינו בא, מה חיי ומה שמחתי?'

הגוף והנפש שניהם פיקדון שניתן לאדם מיד הבורא וכי לא יפה יותר לבוא לעולם העליון כשכל האיברים שלימים ולהחזיר את הפיקדון כשהוא שלם? איני אומרת שצריכין להרבות בשר, שטורח הוא לנושאי המיטה, מכל מקום - איברים שלימים יפים הם למת'

תהילה אינה דמות טראגית. הדמות הטראגית נשברת על ידי מכות הגורל' תהילה אינה נשברת, היא גם לא מתלוננת. היא עוצרת בתוכה את עוצמת רגשותיה.

מסיפור 'תהילה' אפשר ללמוד איך עגנון ראה את יופיה של היהדות. זה לא רק יופי חיצוני ולא יופי רוחני מופשט בלבד, אלא שלימות של יופי. יופי רוחני וגופני שיש בו עומק המרמז על משהו נעלה. הזיקנה של תהילה נאה ויפה. יופיה בהווה מבוסס על יופיה מהעבר. תהילה היא גם כנסת ישראל, שכל יופיה גנוז בזיקנתה, אולם יופיה מקרין גם בהווה.

מבנה הסיפור

הסיפור כולל כאמור שתי עלילות ושני מספרים. הסיפור החיצוני הסופר הוא המרכז והכל מתואר מזווית הראיה של מספר יודע כול. הוא גיבור העלילה. בסיפור החיצוני יש כמה פגישות של המספר.

הסיפור הפנימי לעומת זאת הוא מורכב מאוד, עשיר במאורעות ויש בו מתח רב אף על פי שתהילה מספרת אותו בשקט ובהתאפקות שאין למעלה ממנה. סיפור המסגרת החיצונית עוסק בהווה. הסיפור הפנימי עוסק בעבר. יש קשר בין העבר להווה.

השם ת ה י ל ה הוא רב משמעי.

ראשית, היא מהללת את ה' בכל יום על החסדים שעשה עימה, וזאת למרות כל האסונות שירדו עליה.

שנית, היא רואה בכל אדם רק את הטוב, אפילו באדם רע.

שלישית, היא מרבה לקרוא תהלים.

רביעית, היא עצמה ראויה לתהילה וכל הסיפור הוא שיר תהילה לדמותה.

י ר ו ש ל י ם

תהילה אוהבת את ירושלים עיר הקודש מאוד ואוהבת לספר בתהילתה, בשבחה ובקדושתה. תהילה עצמה היא סמל לירושלים. יש כמה מעלות משותפות לשתיהן:

1. שלמות של יופי חיצוני ופנימי, מוחשי ורוחני,
2. שילוב של עבר והווה, ישן עם חדש
3. פורענויות גדולות בעבר עם תקוות לעתיד
4. רב-גוניתה של ירושלים.

המשותף לתהילה וללאה בסיפור 'בדמי ימיה':

1. לאה ותהילה שתיהן נישאות על ידי הוריהן לבעלים אנשי עסקים ולא לאהוביהן.
2. חיי הנישואין של שתיהן הם חיים מדומים. שתיהן בבחינת עגונות העורגות בסתר לנפש אהוביהן.
3. בשני הסיפורים קיים המוטיב של החלפת החתן על-ידי אבי הכלה. ב'בדמי ימיה' החתן שהבת רוצה בו הוא משכיל ועני¹; ב'תהילה' החתן הוא חסיד (ולא מתנגד).
4. בשני הסיפורים דמותו של החתן המודח ממשיכה לפעול ולהשפיע על חיי הכלה. בגלל עקביה אין חיי לאה חיים והיא מתה בדמי ימיה. בגלל שרגא ומה שעוללו לו - מתים בעלה ובניה של תהילה.

5. לאה ותהילה תיהן נשים אצילות נפש, מאופקות, ממעטות בדיבור, אינן מתמרדות ומקבלות את גורלן בהכנעה ובהצדקה. השקט מכסה את הסערה הפנימית.
6. בשני הסיפורים אנו מכירים תחילה את ההווה של הגיבורה ורק אחר כך את העבר, שהוא הגורם לאותו הווה.
7. בשני הסיפורים שזור סיפור בתוך סיפור.

ההבדלים:

1. 'בדמי ימיה' כתוב בלשון מיקראית ו'תהילה' בלשון חכמים.
2. שם הסיפור תהילה - מעיד שזה סיפור דמות; ב'בדמי ימיה' אין זה סיפור של דמות אלא סיפור עלילה, שבמרכזו הפסקת חייהם של שני גיבוריו.
3. לאה נפטרת בדמי ימיה ותהילה מאריכה ימים עד גיל 104.
4. לפני מותה שורפת לאה את כל כתבי עקביה ונפרדת ממנו לנצח. המשך הקשר איתו נעשה באמצעות בתה תרצה, הבאה כאילו במקומה. תהילה כותבת לשרגא איגרת לפני מותה, ועל ידי כך נוצר ביניהם הקשר שלאחר המוות.
5. שרגא אהובה ששל תהילה אינו מורה ומשורר כמו עקביה ואיננו יודעים עליו כמעט דבר.

המלבוש

בספרו 'עד הנה' כותב עגנון: אדם צעיר הייתי ועיני מלאות היו צורות צורות של כל הדורות והייתי מבקש להעלותן על הנייר ואמרתי: צריכני להלבישן תחילה לפי זמנן, לפי מקומן, לפי השבט שלהן. התחלתי מסתכל בתולדות המלבושים של כל דור ואומה ושבט".

את נושא המלבוש מקיף עגנון החל מאדם וחווה עם עלה התאנה. אין הוא מתכוון במלבושים במשמעות הפשוטה שלהם. מלבוש כנגד גוף, חוץ לעומת פנים, עיקר לעומת תפל וכדומה.

במלבוש, כמו הסיפור הנושא שם זה, יכול לרמוז להוויה שלימה של האדם, לנשמתו, או למלוא קצבת החיים והמשימה שהפקיד בורא עולם בידי יציר כפיו.

המלבוש הוא התוך והפנים, המלבוש הוא ההתנהגות שלנו. הוא התמיד שלנו כלפי עצמנו וכלפי הסובבים אותנו. השלמת המלבוש היא המשימה שלנו בחיים. אדם המגיע לעולם האמת הוא נשאל היכן המלבוש שלך ואם אין מענה בפיו – השר מרחם עליו, אבל עבדיו מלקים אותו ללא רחמים.

אנחנו לא מצליחים להשלים את המלבוש כי אנו מרוכזים בהנאות החיים.

הצד החיצוני של הסיפור הוא סיפורו של חייט יהודי, שנחשב לבעל מלאכה מעולה שהשגשג פונה אליו ומבקש ממנו לתפור לו בגד מלכות מפואר והקציב לכך לוח זמנים. הרשלנות שתוקפת אותו והפיתויים מסביב, מביאים אותו למסכת של שקרים כלפי אשתו וכלפי כל הסובבים אותו. הוא מזייף בתפילותיו ומשתמש מתפילת מנחה ומעריב.